

CUDZOŁOSTWO (265) *sb n*

cudzołostwo (263), **cudzołowstwo** (2); cudzołostwo : cudzołowstwo *Mącz* (5 : 1), *SkarŻyw* (6 : 1).

c- (247), *cz-* (2), *c- a. cz-* (16); *cz-* *BierRozm*, *c-* : *cz-* *SkarŻyw* (6 : 1).

Wszystkie o jasne (tak też *Cn*).

sg N cudzołostwo (39). $\diamond$ *G* cudzołostwa (91). $\diamond$ *D* cudzołostwu (3). $\diamond$ *A* cudzołostwo (47). $\diamond$ *I* cudzołostw(e)m (17). $\diamond$ *L* cudzołostwie (32). $\diamond$ *pl N* cudzołostwa (21). $\diamond$ *G* cudzoł(o)stw (2). $\diamond$ *A* cudzołostwa (12). $\diamond$ *L* cudzołostwach (1).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVII w.*

Stosunek cielesny z cudzą żoną lub cudzym mężem; stosunek cielesny pozamałżeński; adulterium *BartBydg*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *fornicatio*, *furtum*, *moechia* *Mącz*; *adulteritas*, *moechimonium*, *pellicatus*, *probrum*, *stuprum* *Cn* (265) : iż go karál z grzechu czudzołostwa *OpecŻyw* 47; (Mechari) – facit eam mechari, przipravya ya [!] ku czudzołostwv *BartBydg* 226b, 255; Chciał ponim ieden mieć przilięę iż niebył vinien czudzołostwa *BielŻyw* 3, 3, 67; Srogie prawa na czudzołosthwo *RejJóz* E8v *marg*; *SeklKat* F2v, K3, X2v; Íznya na lozu malzenlkym lyezacz czudzołostwo plodziell *LibMal* 1549/150v, 1551/160v, 1554/186v; *KromRozm I* C, C2v, H2; Z tąđ theż niewiálty s cudzołostwá częłto rodzą dzieci podobne mężom Íwaim. *GroicPorz* mm2, h4, y2, hh3v, hh4 *marg*, kk3 (19); *KrowObr* 37, 37v, 205, 233; Obwinowáli ią cudzołostwem/ y Íkazána ná śmierć. *BibRadz Dan* 13 *arg*, I 146b *marg*, *Eccli* 23 *arg*; *BielKron* 44v *marg*, 70v *marg*; Nobilitatus adulterio, Oslawiony w cudzołowftwie. *Mącz* 248d, 3d, 134d, 141a, 228d; *GórnDworz* R5; A gdyż wÍpomnię cudzołostwo mey żony [...] nigdy nie mogę być wełół *HistRzym* 53, 54, 101, 107; *BiałKat* 58v *marg*; Cudzołostwo/ iełt krzywdá porządneho łozá *KuczbKat* 320, 320 [9 r.], 345; Confesionifte Mnicho^m y MniÍzkam cudzołostwá dopufzczáią. *WujJud* 210 *marg*, 218, L17; *RejPosWstaw* [110³]; *BudBib Tob* 4/12; A Ewánielia iednę żonę [...] záleca: á rozvodu oprocż cudzołostwá nie pozwala. *CzechRozm* 96; A Íyná Dawidowego w cudzołostwie Íplodzonego zábił. *CzechRozm* 163, 96; *ModrzBaz* 84v; *SkarJedn* 133; *Calag* 140a; On wiarę Pánu Íwemu záchowuiąc od cudzołowftwá Íię w czyłtości hámował *SkarŻyw* 245, A5, 59, 90, 93, 283 *marg*; *StryjKron* 145, 557; *CzechEp* [406], [408] [2 r.], [409]; *WerGośc* 252, 254; *WerKaz* 284; Moechisso – Cudzołostwem mazę. *Calep* 668b, 29b; *Phil* Q4; Przeciwko Szostemu [przykazaniu]. CVdzołostwo/ y wÍzelki Ípofob nieczyłtości vczynkowej. *LatHar* 116, 117; Oto nie tylko cudzołostwo; ále y wÍzelákie wÍzetecenftwo iełt zákazáne. *WujNT* 19 *marg*; tę niewiálte teraz záłtano w cudzołostwie *WujNT Ioann* 8/4, *przedm* 34, *Matth* 5/33, s. 22 *marg*, *Matth* 19 *arg*, s. 80 (15); *SarnStat* 640, 641, 642, 1307; *PowodPr* 42, 70; Tákże też o cudzołostwie rozumieli/ iż ná tym dofyć gdy kto vczynkiem nie cudzołozý. *SkarKaz* 311b, 311b, 351b *marg*.

W połączeniach szeregowych (56): *OpecŻyw* 55v; *BielŻyw* 126; *BierRozm* 9; A Ínadz rychleiełz Íię przyłaczył ktem ktorzy ná złodzieyftwie áłbo ná cudzołostwie Ítráwili cały Íwoie *RejPs* 75v; *SeklKat* H3v; Tákże też y kápłan/ mnich/ mniÍzká [...] w małżeńftwo ine wÍtępic nyemogá. A yełli Íye Íeymuyá/ toć bęđýe cudzołostwo y przekłety inceftus z krzowoprzyÍyęftwem [!]. *KromRozm I* C2v; *MurzNT Matth* 15/19, s. 88v; *GroicPorz* cc2v; *KrowObr* 63v, 80, 186v, 228v; Ale krzywoprzyÍięłthwo/ kłámftwo/ mężoboyftwo/ złodzieyftwo/ cudzołosthwo Íię mnożyło *BibRadz*

Os 4/2; *BielKron* 36v, 91v, 155v, 205; *RejAp* 83, 83v, 171; *RejPos* 78v, 79, 115, 230v; *GrzegŚm* A2v, 32; *RejZwierc* 260; *CzechRozm* 187v, 244; ztąd gwałty białych głów y cudzołóstwá [*hinc stupra et adulteria*] *ModrzBaz* 53; Cudzołóstwá/ złodzieyftwá/ krzywoprzyśięftwá/ takie łą wyftępki/ o ktorzch káždy rozumieć muśi/ że łrogiego karánia godne. *ModrzBaz* 77v, 7v, 96; *WerKaz* 298, 303; *KolakSzczęśł* Bv; *WujNT Matth* 15/19, *Mar* 7/21, s. 387, 567 *marg*, Yyyyyv; *WysKaz* 29; *SarnStat* 203 [2 r.]; *PowodPr* 24, 79; *SkarKaz*) (2v, 120b, 311b [2 r.]; *SkarKazSej* 700b, 705a, b *marg*; *KlonWor ded* **2, 45.

Zwroty: »dopuścić się (a. dopuszcząć się) cudzołóstwa« [szyk zmienny] (9): *KromRozm I Cv*; *Leop Mar* 10/11; Ggy [!] fię dopuścił cudzołóstwa z Betfábee *BibRadz Ps* 50 *arg*; Oto ia porzucę ią ná łóże/ y ty ktorzy z nią cudzołóstwá fię dopuścili [*moechatur cum ea*] w vćikł wielki/ ieftliby fię nie vpámieftáli z vczynkow łwoich. *BibRadz Apoc* 2/22; *Adulterium facere*, Cudzołóstwa fię dopuścić. *Mącz* 113d; Oto ieft dziewczká wáłzá żoná ma/ ktora cudzołóstwá fię dopuściłá *HistRzym* 56; *CzechRozm* 244; *WujNT* 22, *Mar* 10/11.

»karać o cudzołóstwo, cudzołóstwo, dla cudzołóstwa; karanie cudzołóstwa, za cudzołóstwo, dla cudzołóstwa; o cudzołóstwo karany« [szyk zmienny] (6 : 5 : 1; 1 : 1 : 1; 1): Cięftkie á łrogie karanie przepuścza pan Bog dla cudzołóstwa *SeklKat* K3v, K4; Mąż/ kiedy żony o cudzołóstwo niema kárąć. *GroicPorz* 11; Karánia zá cudzołóstwo rozmaíte wedle roznych Praw. *GroicPorz* oo4v, g, kk4, kk4v, 11, oo4v; *BielKron* 9v; *SkarŻyw* 510 *marg*; *WerGośc* 264; *WerKaz* 294 *marg*, 297; *SarnStat* 640; *PowodPr* 79.

»popuścić cudzołóstwo; popuśczenie cudzołóstwa« [szyk zmienny] (14; 1): yefli kto wezrzy na niewiaftę/ a požáda iei w vmyftle łwoim/ ivz popuścił czvdzołóstwo w łerczv łwoim. *SeklWyzn* f3; *KromRozm I Cv*; Słyłzeliście/ iłz powiedziáno łtaręm cudzołóftwa niepopuściłz [*Non moechaberis*]. *MurzNT Matth* 5/27, *Matth* 5/28; *LibMal* 1554/186v; *Leop Lev* 20/5, *Matth* 5/28; *KuczbKat* 350; *CzechRozm* 96; *WerGośc* 255, 256; Nie popuściłz cudzołóftwá. *ArtKanc* M6v, M4; *WujNT* 12; *WysKaz* 29.

Wyrażenia: »jawne cudzołóstwo« (6): *LibMal* 1551/161, 1554/193; *RejAp* 171, Ff2; Małżeńftwo łwięte rozmaície plugáwią/ gdy po rozwodzie nowożeńftwá dopuścziáią/ y owłzem iáwnego cudzołóftwá. *WujJud* 133v; *SkarKazSej* 705a.

»krewne cudzołóstwo« = *kazirodztwo* (1): *Blutſchand*. Krewne cudzołóstwo. *Incaestus*. *Calag* 96b.

»na, w cudzołóstwie poimany« [szyk 6 : 1] (6 : 1): *LibMal* 1554/193; Mężoboycá/ gwałtownik Pánien/ y ktorzyby ná cudzołóftwie był poimány/ tákowi máią być fcięci *GroicPorz* ii4; Y przywiedli Doktorowie y Pháryzeufzowie niewiaftę ná cudzołóftwie poimáną [*in adulterio deprehensam*] *WujNT Ioann* 8/3, *przedm* 37, *Ioann* 8 *arg*, s. 341; *SarnStat* 203.

»na, w cudzołóstwie uchwycony (a. uchwacony, a. zachwycony)« [szyk 2 : 2] (2 : 2): *OpecŻyw* 77v [2 r.]; *TarDuch* B4v; Ná cudzołóftwie záchwycony ták niewiaftá iáko męłczyzná/ bez miłofierdzia máią być vkámionowáni. *BielKron* 261.

Szeregi: »cudzołóstwo i cielesność« (1): A przecię vchodząc gęftłzzych cudzołóftw y łprofnieyftzych cielefności/ przegłáda y ćierpi popolitych nierządnych domow *PowodPr* 41.

»fryj, cudzołostwo« (1): ktoremu [*Jupiterowi*] oni w składaniu fwym przypifuią fryje, cudzołostwa y infze nieznałzki *BielŻywGlab nlb* 12.

»cudzołostwo, (i) gamracto« (2): Słufznie was tedy Pan Bog w tákowe cudzołostwá/ gámráctwá/ y nietzyłtości podał *KrowObr* 228v, 186v.

»nieczystość (a. nieczystota), (i) cudzołostwo« [szyk 6 : 2] (8): *HistJóz* A3; *SeklWyzn* f3v; aby fię wyłtrzegáli pijańłtwá/ obźárłtwá/ nietzyłtości/ cudzołostwá *KrowObr* 63v, 139; *GrzegŚm* 32; *WujJud* 218; *WerKaz* 298; *WujNT* 12.

»(nieczysty) grzech a (albo, i) cudzołostwo« (3): Znośnyeyłła rzecz yeft káplanowi/ nyeczylłtego grzechu álbo y cudzołostwá fye dopułcił/ niź fye ożenił. *KromRozm I* Cv, Cv; *LibMal* 1554/193.

»cudzołostwo, nierządność« (1): Cić łą Epikurowie/ ktorzy [...] świátu/ Diabłu y ciálu fłużą/ nápełnieni obźerłtwem/ Opilłtwem/ Cudzołostwem/ Nierządnościami/ Rołkołzami *GrzegŚm* A2v.

»cudzołostwo, (ani, i) porubstwo« = *adulterium, fornicatio* *PolAnt, Vulg* [szyk 5 : 3] (8): *MurzNT Matth* 15/19, s. 88v; Ci też porubłtwá y cudzołostwá iáko dobrego włzytkim pozwaláli *WujNT* 845, *Matth* 15/19, *Mar* 7/21, s. 567 *marg*, Yyyyyv; *SkarKaz* 120b.

»skortacyja i cudzołostwo« (1): Boby też ták włzeteczNIK rzec mogł: mam w łobie przyrodzone poźądliwości/ otoź mogę łkortácyey y cudzołostwá pátrzyć. *CzechRozm* 242v.

»cudzołostwo, (i) wszeteczeństwo« [szyk 2 : 2] (4): *CzechEp* [407] [2 r.], [408]; Cudzołostwem y włzeteczeńłtwem może bydź iż nas infze niektore choć w Krześciamiłtwie narody prześięgáią *PowodPr* 70.

W przen (6) : wam vrągáya/ oczy máyácy pełne cudzołostwá/ nyeprełstawácy grzełłyc *KromRozm I* D2v, D4v; Bo fię nápełniłá ziemiá cudzołostwá/ iż od oblicza przekłectwá rzewno plákáłá ziemiá *Leop Ier* 23/10; *WujNT* 2.*Petr* 2/14.

Szeregi:»cudzołostwo i nierząd« (2): Wychodzą z łercá cudzołostwá y nierządy/ ktore plugáwią człowieká. *KuczKat* 320; *WerKaz* 298.

Przen: Odstępstwo od prawdziwej wiary (18) : *Leop Is* 57/4; *BibRadz I* 383c *marg*, *Ier* 3/9, *Os* 4/13; A przepieczelź fye nam policzek ón/ którym policzkuiemy włtáwicznie [...] Cérkiew świętá Krześciamiłłká/ Bálwochwálłtwo/ to ielł/ cudzołostwo Duchowné iéy zádáiac? *OrzQuin* Y2v; Abowiem z winá cudzołostwá iey pili włzyłcy narodowie *RejAp* 147, 93, 121v, 122, 122v [2 r.], 139v (13).

Wyrażenie: »popęłnienie cudzołostwa« (1): Włzem nierządnicam dawáne bywáią zapłáty: á tyś [*Jeruzalem*] dawála zapłáty włłfem gámratom twoim/ y daryś im dawála/ áby wchodzili do ciébie ze włząd ná popęłnienie łtobá cudzołostwá [*ad fornicandum*]. *Leop Ez* 16/33.

Synonimy: *fryj, fryjerstwo, gamracto, kurewstwo, nieczystość, nieczystota, nierząd, nierządność, porubstwo, skortacyja, wszeteczeństwo, wszeteczność.*